

Отже, підсумовуючи вищевикладене, вважаємо для вдосконалення взаємодії слідчих Національної поліції України з представниками Збройних Сил України під час розслідування воєнних злочинів необхідно, прийняти спільний наказ МВС України та МО України, який би визначав організацію та порядок їх взаємодії.

1. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

2. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 06.07.2017 року № 570. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text> (дата звернення 30.04.2024).

3. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 30.04.2024).

5. Взаємодія Збройних сил України з органами досудового розслідування під час фіксації обставин вчинення злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України: практич. Порадник Когут А. А., Старостін О. Ю., Тимофеев А. О., Членов М. В. Х. : ІПЮК для СБУ. 2023. 56 с.

Бразалук В. П.

слухач магістратури ННІП ПФПНП

Федченко В. М.

професор кафедри кримінального

процесу та стратегічних розслідувань

ННІП ПФПНП Дніпровського

державного університету

внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану в Україні у зв'язку з російською агресією призвело до необхідності адаптації кримінального процесуального законодавства до нових реалій. Одним із ключових аспектів, що зазнав змін, є порядок початку досудового розслідування. Саме тому варто розглянути особливості початку досудового розслідування в умовах воєнного стану, включаючи законодавчі зміни, практичні аспекти та проблемні питання.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює кримінальне провадження в Україні, є Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК

України). У зв'язку з воєнним станом до КПК України було внесено ряд змін, що стосуються початку досудового розслідування. Зокрема, було додано статтю 615, яка встановлює особливості початку досудового розслідування в умовах відсутності доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР).

Згідно зі статтею 615 КПК України, у разі відсутності технічної можливості доступу до ЄРДР, рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий або прокурор шляхом винесення відповідної постанови. Ця постанова повинна містити відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 КПК України [1].

Крім того, у зв'язку з воєнним станом було внесено зміни до статті 214 КПК України, що стосуються порядку внесення відомостей до ЄРДР. Зокрема, було встановлено, що у разі відсутності технічної можливості доступу до ЄРДР, відомості про кримінальне правопорушення можуть бути внесені до ЄРДР після відновлення такої можливості.

У практичній діяльності правоохоронних органів початок досудового розслідування в умовах воєнного стану пов'язаний з низкою особливостей, які значно впливають на процес збору доказів, розслідування та забезпечення правопорядку. Однією з ключових особливостей є необхідність оперативного реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, особливо ті, що пов'язані з воєнними діями. Це може включати злочини, такі як диверсії, шпигунство, терористичні акти або інші правопорушення, що загрожують національній безпеці та життю громадян. У таких випадках правоохоронні органи повинні діяти швидко та ефективно, використовуючи всі доступні засоби та методи, включаючи сучасні технології, спеціальні слідчі групи та підтримку військових підрозділів [2, с. 183].

Однією з основних первинних слідчих дій, проведення якої можливе навіть до моменту внесення відомостей до ЄРДР є огляд місця події. Слід зазначити, що законодавець в ст. 615 КПК зазначає, що при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [1]. Але практичний досвід співробітників правоохоронних органів в умовах сьогодення показав певні актуальні проблеми, які існують і пов'язані з проведенням вищезазначеної слідчої дії. На значних територіях України зараз відбуваються активні бойові дії, тривають масовані артилерійські та ракетні обстріли, які несуть значні руйнування в тому числі і об'єктів цивільної інфраструктури, зокрема житла та будинків цивільних громадян, які через обставини, що склалися, небезпеку та неможливості перебувати у своїх домівках були змушені виїхати на інші

території України або за кордон. Співробітники правоохоронних органів кожного дня документують сотні руйнувань та проводять відповідні слідчі дії пов'язані з оглядом зруйнованого житла та будинків громадян, але оскільки значна кількість володільців вказаних об'єктів виїхала та з об'єктивних обставин не може знаходитися під час огляду місця події і відповідно надати добровільну згоду на проведення такої слідчої дії, виникає проблема, яка пов'язана з неможливістю виконання вимог ч. 1 ст. 233 КПК, а саме: «Ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді» [1].

Значною проблемою є забезпечення безпеки на місці злочину та під час проведення слідчих дій. В умовах воєнного стану часто виникають ситуації, коли проведення слідчих дій ускладнене через активні бойові дії або небезпеку для життя слідчих. Тому оперативність у таких умовах стає вирішальним фактором. Для забезпечення ефективності розслідування можуть застосовуватися спеціальні методи, такі як прослуховування, зняття інформації з електронних комунікацій та використання дронів для збору доказів. Це дозволяє швидко отримувати інформацію та реагувати на загрози, що виникають.

Ще однією важливою особливістю є необхідність забезпечення дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Зокрема, правоохоронні органи повинні забезпечити право на захист підозрюваного, обвинуваченого та підсудного, а також право на справедливий суд. Навіть в умовах надзвичайних ситуацій та підвищеної небезпеки, право на адвоката, право на ознайомлення з матеріалами справи та інші процесуальні права не можуть бути обмежені. Це вимагає від правоохоронців не тільки оперативності, але й суворого дотримання законодавчих норм, що регламентують права людини.

Водночас, правоохоронні органи повинні враховувати, що підозрювані та обвинувачені також мають право на справедливий судовий розгляд, незалежно від складності та небезпеки ситуації. Це означає, що всі докази повинні бути зібрані законним шляхом, без застосування незаконних методів, таких як катування чи примусове зізнання. Принцип законності є основоположним навіть у воєнний час, і його дотримання гарантує, що результати розслідування будуть легітимними та прийнятними в суді [3, с. 270].

Таким чином, початок досудового розслідування в умовах воєнного стану вимагає від правоохоронних органів поєднання оперативності, ефективності та дотримання прав людини. Ці вимоги визначають специфіку їхньої роботи і сприяють забезпеченню правопорядку та безпеки в країні в умовах надзвичайних ситуацій.

Початок досудового розслідування в умовах воєнного стану пов'язаний з низкою проблемних питань. На початковому етапі проведення досудового

розслідування проблеми існують не лише з питань доступу до ЄРДР в силу проведення військових дій на таких територіях та руйнування телекомунікаційних споруд чи застосування засобів придушення електронних сигналів, що унеможлиблює доступ до ЄРДР та ускладнює процес реєстрації кримінальних правопорушень і координацію дій правоохоронних органів, але й з питань щодо необхідності проведення огляду місця події, яким є житло, що зазнало руйнувань та розташоване на території де відбуваються бойові дії. Не можна виключати і факти вчинення крадіжок з такого житла, коли заяви про це надходять від інших осіб. Внаслідок таких дій майно викрадається, житло пошкоджується чи руйнується, існує необхідність його огляду, а володільці житла виїхали на більш безпечні території та відсутні на момент огляду. Чинна правова конструкція, за якою в таких умовах закон вимагає звертатися з клопотанням про проведення огляду житла до прокурора, який здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні, а після його погодження до керівника прокуратури для отримання дозволу на його проведення, теж не є бездоганною, оскільки таке узгодження на територіях ведення активних бойових дій, вимагає певної кількості часу, що в умовах ведення бойових дій може призвести до втрати можливості проведення огляду та вилучення слідів злочину чи інших речових доказів.

Тому існує необхідність внести доповнення до ст. 615 КПК щодо можливості проведення такого огляду без присутності володільця з обов'язковою безперервною відеофіксацією цієї слідчої дії.

Ще однією проблемою є забезпечення дотримання процесуальних строків у кримінальному провадженні. У зв'язку з воєнним станом деякі строки можуть бути продовжені або зупинені, що може вплинути на ефективність досудового розслідування.

Отже, початок досудового розслідування в умовах воєнного стану є складним та багатограним процесом, що вимагає від правоохоронних органів високого професіоналізму та оперативності. Законодавчі зміни, внесені до КПК України у зв'язку з воєнним станом, спрямовані на адаптацію кримінального процесу до нових реалій та забезпечення ефективної боротьби зі злочинністю в умовах воєнного часу.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 18.05.2024).

2. Фаринник В. І. Початок досудового розслідування та особливості кримінального переслідування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 178–195.

3. Дрозд В. Г. Окремі питання регламентації початку досудового розслідування в умовах проведення правової реформи. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 268–272.